

"Nooit meer Auschwitz" lezing

DOOR

SIMONE VEIL

Voorzitter van de

FONDATION POUR LA MEMOIRE DE LA SHOAH
[Stichting voor de Herdenking van de Shoah]

Amsterdam, 26 januari 2006

Dames en heren, Rabbijn Herman, geachte leden van het Nederlands Auschwitz Comité,

Ik dank u voor de grote eer die u me heeft bewezen met deze onderscheiding ter nagedachtenis aan Annetje Fels-Kupferschmidt. Ik ben enorm aangedaan deze onderscheiding te ontvangen en ik maak meteen gebruik van deze gelegenheid om Rabbijn Herman te danken voor de warmte en grootmoedigheid van zijn woorden aan mij.

Ik wil ook mijn warme dank uitspreken aan de leden van de drie organisaties die me voor deze dag hebben uitgenodigd: het Nederlands Auschwitz Comité, de Nederlandse Pensioen- en Uitkeringsraad en het Centrum voor Holocaust en Genocide Studies, waarvan mij in september 2003 de eer te beurt viel de opening te markeren in Amsterdam en dat tot mijn vreugde in die korte tijd een instelling van wereldklasse is geworden.

De laatste drie jaar is uw centrum één van de organisatoren geweest van een jaarlijkse conferentie "Nooit meer Auschwitz", die niet alleen de herinnering in stand houdt van de Shoah in Nederland en van de zes miljoen joodse mannen, vrouwen en kinderen die in heel Europa zijn vermoord door de Nazi's, maar ook uitdrukkelijk de verplichting op zich neemt onvermoeibaar te werken om de mogelijkheid van toekomstige volkerenmoord te voorkomen.

Hulde aan Annetje Fels-Kupferschmidt, de oprichtster van het Nederlands Auschwitz Comité, voor haar levenslange strijd, na haar terugkeer uit de kampen, tegen het zwijgen en vergeten. Sinds haar terugkeer uit de kampen heeft zij, een voormalige verzetsstrijdster en joods gedeporteerde, onvermoeibaar gewerkt om de herinnering levend te houden aan de deportaties en aan de omstandigheden die de Nederlandse joden in de kampen te verduren hadden, evenals aan de details van hun vernietiging. Haar werk heeft ertoe bijgedragen dat de wereld niet kan beweren onwetend te zijn van wat in Auschwitz heeft plaatsgevonden en eveneens om ervoor te zorgen dat de Shoah niet alleen zijn rechtmatige plaats in de geschiedenis van de mensheid heeft, maar ook moet worden geplaatst in het centrum van elk debat over ethische politiek in onze tijd.

Hier roep ik de herinnering op aan het lot van uw gemeenschap, die in de Shoah driekwart van haar leden verloren heeft – meer dan 100.000 mannen, vrouwen en kinderen. Het was een gemeenschap die volledig geïntegreerd was, die eeuwenlang vrij op Nederlandse bodem had geleefd en die belangrijke bijdragen had geleverd aan de intellectuele rijkdommen van het land en aan zijn opmerkelijke geest van tolerantie. Hier, in dit land waar vrijheid van gedachte niet alleen werd getolereerd, maar actief werd gewaardeerd en aangemoedigd, vond een aanzienlijk aantal joden een toevluchtsoord en een wijkplaats van de Spaanse en Portugese inquisitie. Eeuwenlang was dit land een toevluchtsoord voor allen die werden vervolgd vanwege hun godsdienst en hun ideeën.

In 1940, evenwel, werd dit gastvrije land, waar joden altijd vrij hadden geleefd naast niet-joden, een land waar het kwaad bloeide, zoals in nog zo vele delen van Europa. Vanaf 1940, werd joods eigendom geconfisqueerd en de joden werden vernederd en vervolgd. In 1941 werd hun bewegingsvrijheid beperkt en vanaf april 1942 was het verplicht een jodenster te dragen. Voor eind 1941 vonden de eerste deportaties plaats, aanvankelijk naar Mauthausen. Nadat het kamp in Westerbork, dat onder Duits beheer stond, afgebouwd was, werden 34.000 Nederlandse joden naar Sobibor gestuurd, waar ze bij aankomst werden vermoord en 60.000 Nederlandse joden naar Auschwitz. Ik herinner me de Nederlandse vrouwen nog heel goed die ik in Auschwitz ontmoet heb. Ze waren geïsoleerd van de andere gevangenen, omdat

niemand anders Nederlands sprak, en de omstandigheden van hun deportatie waren bijzonder moeilijk.

Morgen is het 61 jaar na de aankomst van het Rode Leger in Auschwitz; op deze datum past het te herinneren hoe wij, de gedeporteerden, leefden door de zogenaamde "Bevrijding", en te beschouwen hoe ontzettend ver het herdenkingsproces in Europa is gegaan sinds 1945. Ik zeg in Europa, maar ik moet eigenlijk zeggen overal ter wereld, want nog niet zo lang geleden, afgelopen november, stemde de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties voor een resolutie die opriep tot erkenning van 27 januari door alle landen, ook die landen die niet direct te maken hadden gehad met de Shoah, als de "internationale herdenkingsdag voor het eren van de slachtoffers van de holocaust".

Laten we niet vergeten dat er niets bevrijdends was in de bevrijding van de kampen. Anderhalf miljoen joden waren gedood in de fabriek van de dood die Auschwitz was en toen de eerste Sovjetsoldaten Auschwitz betraden op 27 januari 1945, vonden ze een paar duizend zieke en stervende gevangenen, verbluft en doodsbang, op wonderbaarlijke wijze aan de dood ontsnapt. Ik was daar niet die dag: een paar dagen eerder, op 18 januari 1945, werden ik en tienduizenden nog in leven zijnde gedeporteerden van Auschwitz-Birkenau gedwongen te beginnen aan wat vervolgens bekend werd als de Dodenmars.

Nadat we verscheidene dagen in de ijsskoude sneeuw hadden gelopen, zo zwak dat velen van ons langs de weg dood neervielen, werden we in onafgedekte veewagens gepropt en naar Duitsland gevoerd, naar de West-Europese kampen – naar Dora, Mauthausen, Buchenwald, en in mijn geval, naar Bergen Belsen, waar Anne Frank gevangen had gezeten. De omstandigheden waren onvoorstelbaar. De honger was zodanig dat er gevallen van kannibalisme voorkwamen. Gaskamers waren niet nodig. Iedereen stierf van honger en dorst. Altijd wanneer ik aan die dagen denk, voel ik een niet te beschrijven afkeer van de omstandigheden waarin diegenen die door een wonder toen nog in leven waren, daar werden gelaten om te sterven.

Ik herinner me de komst van de Britse soldaten in Bergen Belsen. Wij waren natuurlijk blij. Maar wat betekent dat woordje "blij" werkelijk? Het duurde zo lang tot de bevrijding waarop we zo wanhopig hoopten kwam – en er was zoveel lijden, zoveel dood om ons heen. Ik had mijn moeder, mijn vader en mijn broer verloren. We hadden zo hard gestreden om te overleven, en desondanks schenen we toen het verlangen te leven te hebben verloren.

Toen, later, terug naar huis. De meesten van ons hadden geen familie meer - geen ouders, geen tehuis. Als ik nu denk aan diegenen die van de Poolse getto's naar de vernietigingskampen waren gedeporteerd en die overleefden, om terecht te komen in Frankrijk of elders in Europa, zonder familie en zonder tehuis - hun lijden was zoveel zwaarder dan dat van ons.

De thuiskomst na de oorlog was, zoals ik al zei, vreselijk – we waren alleen, opgesloten in onze eenzaamheid, en wat het nog pijnlijker maakte was dat niemand wilde horen over hoe we geleden hadden. De vreselijke dingen die we te vertellen hadden, wilde niemand horen.

Liet iemand in een Europa dat vrij was van nazisme zich iets gelegen liggen aan de joodse overlevenden van Auschwitz? Wij waren geen verzetsmensen, we waren geen strijders - al waren er vele helden onder ons - en voor de geschiedenis die men begon te vertellen, voor de gewonde herinnering die al voorzichtige stappen zette in de richting van het scheppen van de

eerste mythen van verzet en heldendom, vormden we een pijnlijke vlek op dit edele verhaal van verzet.

Zelfs de Neurenberger processen, die 60 jaar geleden plaatsvonden zoals we onlangs hebben herdacht, hielden nauwelijks rekening met de omvang van de volkerenmoord op de joden toen het ging om het begrip "misdaden tegen de menselijkheid", dat voor het eerst in de geschiedenis werd geformuleerd – want er moest een geheel nieuw begrip gecreëerd worden om deze enorme misdaden te berechten. Hoewel zo'n groot deel van de slachtoffers van deze misdaden joods waren, vormden de joodse slachtoffers bepaald niet de kern van het debat.

Pas tijdens het Eichmannproces in 1961 begon het specifieke van de misdaden die de Nazi's hadden begaan tegen het joodse volk, voor het eerst op wijde schaal te worden erkend. Het duurde tientallen jaren voordat de historici het belang van de getuigenissen van overlevenden erkenden – voor de historici waren we slachtoffers en daarom was onze getuigenis subjectief en eenzijdig. Wanneer ik hieraan denk, word ik uitermate kwaad. Vele jaren lang was niemand geïnteresseerd in de Shoah. Het langzame, langdurige en zware werk om de herinnering te vestigen, wat sindsdien tot stand is gebracht, heeft het mogelijk gemaakt de Shoah aan de onverschilligheid van de geschiedenis te ontrukken en heeft overlevenden en hun getuigenis eindelijk een rechtmatige plaats gegeven. Heden ten dage heeft er zo'n ommekeer plaatsgevonden dat ons, overlevenden, constant gevraagd wordt te praten over wat we hebben doorstaan; nu beseft iedereen dat, zodra wij er niet meer zijn, er niemand meer is die getuigenis kan afleggen van alles wat we gezien hebben, alles wat we gehoord hebben en alles wat we doorgemaakt hebben.

Geleidelijk is Auschwitz het symbool geworden van het absolute kwaad. De volkerenmoord op de joden is een universeel symbool geworden; de Shoah is de maat waarmee het hedendaagse geweten zichzelf beoordeelt. Het heeft lang geduurd voordat dit punt was bereikt. Het was een noodzakelijke periode van rijping: de Shoah heeft ons begrip van moderniteit veranderd, een omwenteling tot stand gebracht in ons politiek denken en is essentieel geweest in de hedendaagse formulering van internationaal recht.

Maar nu de volkerenmoord op de joden tegenwoordig dan eindelijk erkend is in zijn specificiteit als het paradigma van absoluut kwaad, blijft de vraag hoeveel mensen nog steeds onwetend zijn van het lot van de zigeuners, die ook werden vervolgd en vermoord. Hoeveel mensen weten dat 40% van de Europese Tzigane bevolking tijdens de Tweede Wereldoorlog is omgekomen? Ik herinner me heel goed het Tzigane kamp in Auschwitz, hele families die gehurkt op de grond zaten. Wij benijdden ze, omdat ze met samen waren met hun familie. Wij geloofden dat zij niets te vrezen hadden. Maar op een nacht werden ze allemaal gedood.

De Roma en Sinti gemeenschappen – om de termen te gebruiken waar zijzelf de voorkeur aan geven - hebben het hoofd moeten bieden aan enorme moeilijkheden om hun vervolging onder de Nazi's erkend te krijgen. Lange tijd werd hun zelfs de status van slachtoffer ontzegd; Tzigane overlevenden zijn grotendeels uitgesloten van het schadevergoedingsprogramma dat na de oorlog door de Federale Republiek Duitsland was opgezet. Heden ten dage zijn deze gemeenschappen nog steeds onderwerp van discriminatie en worden ze nog steeds geconfronteerd met ernstige moeilijkheden om de namen van degenen die gestorven zijn aan het licht te brengen, om getuigenissen bijeen te brengen, en meer in het algemeen om hun herinneringen over te dragen.

Ik heb de joodse en Tzigane ervaring aangeroerd, maar ik moet beklemtonen, dat de betekenis van de holocaust veel verder gaat dan het lot van deze twee gemeenschappen. Als beeld van het absolute kwaad, een proces van de meest verregaande ontmenselijking, zet de holocaust ons aan tot een oneindige bezinning op menselijke waardigheid en menselijk geweten.

In de geest van die bezinning moeten we andere volkerenmoorden beschouwen. Ik denk hier in het bijzonder aan de volkerenmoord die tien jaar geleden plaatsvond in Rwanda. Toen ik een jonge overlevende uit Rwanda ontmoette, die het grootste deel van haar familie had verloren tijdens de volkerenmoord, waren we beiden verbaasd, hoeveel punten van overeenstemming er waren in onze ervaringen. De vernedering, de lichamelijke pijn, het geestelijk lijden, het gevoel dat we ontdaan waren van onze menselijkheid. Niet alleen dat, maar naderhand, toen het voorbij was, het gebrek aan begrip – we kunnen eigenlijk zeggen onverschilligheid – ten opzicht van ons lijden, alsof het teveel was onze pijn te delen, zelfs door diegenen die ons na stonden.

Desalniettemin is de behoefte getuigenis af te leggen van wezenlijk belang voor de overlevende. Je kunt dat een morele verplichting noemen, een plicht om getuigenis af te leggen ter nagedachtenis aan diegenen die gestorven zijn. Dit zijn gevoelens die vaak tot uitdrukking worden gebracht door overlevenden, wier behoefte om te getuigen over hun ervaringen vaak vooral verbonden is met hun hartstochtelijke wens het vacuüm van vergeetachtigheid tegen te gaan, in de hoop dat er lessen uit geleerd worden, zodat zulke gruweldaden niet nog eens plaatsvinden. Ik denk vooral aan een jonge vrouw, Maly Chhuor, die ontsnapt was aan de krankzinnige moordwoede van Pol Pot en zijn volgelingen, die ik steunde bij haar missie haar getuigenis te publiceren om de wereld te vertellen, wat zij had doorgemaakt.

Wat mij betreft, na de oorlog worstelde ik met gevoelens van haat en het verlangen naar wraak, omdat ik inzag dat geen daad van wraak ooit de monsterachtige barbaarsheid van de holocaust kon evenaren. Niets kon mijn vermoorde ouders en broer terugbrengen. Ik heb altijd geloofd dat alleen verzoening een einde kon maken aan moorddadige oorlogen, verzoening vanuit democratische instellingen, een heldere erkenning van de feiten gecombineerd met de weigering het verleden te vergeten of te negeren. Dit is mijn hele leven lang mijn overtuiging geweest die mij geleid heeft als jong magistraat, als minister in de regering, als de eerste voorzitter van het Europese Parlement en nu, als lid van de constitutionele raad en natuurlijk als voorzitter van de Fondation pour la Mémoire de la Shoah.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd het hele vasteland van Europa vertroebeld, benadeeld en verraden door de Nazi-ideologie. Het naoorlogse geloof in de mogelijkheid van een toenadering tussen Europeanen was gegrond op het geloof dat we deze vreselijke ervaring alleen te boven konden komen, als we het samen deden, in samenwerking met en voor elkaar. Dit gebeurde niet in een geest van naïef optimisme en evenmin met de intentie enig land te ontlasten van zijn verantwoordelijkheden. Het ging noch om vergiffenis, noch om vergeten, maar om een duidelijke en moedige erkenning van de noodzaak tot verzoening die zowel utopisch als realistisch was en voortkwam uit uiterste wanhoop. We moesten een eind zien te maken aan een verschrikkelijk historisch patroon: Europese verzoening zou de spil zijn waarop een vreedzaam Europa kon worden gebouwd. Het was een gok en we moesten ons vastklampen aan dit geloof in de mogelijkheid van een nieuw Europa ondanks alle hinderpalen. We moesten bruggen slaan, betrekkingen opbouwen, een context realiseren waarin haat geneutraliseerd zou worden. We moesten uit onze ervaring van lijden, onze diepe wonden, een basis construeren voor een nieuwe gemeenschappelijke onderneming.

Vriendschap kon wachten. Dat was de gok, duidelijk en vastbesloten, de basis van het Europese project dat ons voor ogen stond.

Naast personen als Simon Wiesenthal en Serge Klarsfeld in Frankrijk, die hun leven in dienst stelden om recht te doen plaatsvinden in de naam van slachtoffers van misdaden tegen de menselijkheid, beseften we dat we moesten werken met de jongere generatie in Duitsland en elders in Europa om de fundamente te bouwen van instellingen die zowel solide als flexibel zouden zijn, in staat om alle toekomstige uitbarstingen van moorddadige impulsen te weerstaan.

We hebben deze taak nog lang niet voltooid. Het is een project dat eindeloze consolidatie vereist, omdat het uiteindelijk nog kan mislukken. Dat is de reden dat we altijd een voorbeeldig democratisch niveau in Europa moeten eisen, evenals een voorbeeldige eerbiediging van mensenrechten.

Europa moet lessen leren uit de totalitaire ervaring van het verleden en daarom al zijn burgers nu de grootst mogelijke vrijheid bieden binnen een context van solidariteit en vreedzame coëxistentie. We moeten de mogelijkheid van uitwisseling op alle gebieden vergroten. Zoals onlangs veel besproken is, *moeten* de voorwaarden betreffende etnische minderheden die worden opgelegd door de komst van nieuwe lidstaten gerespecteerd worden, vrijheid van godsdienst en gedachte *moeten* worden gegarandeerd, als we het risico van een toekomstige burgeroorlog in Europa willen voorkomen.

Democratie is gebaseerd op vertrouwen in individuele burgers die samenwerken ter verzekering van een gemeenschappelijke toekomst, gebaseerd op gedeelde waarden. Burgerlijke moed, verdraagzaamheid, respect voor de ander - deze waarden die inherent zijn aan het Europa van vandaag, zijn precies die waarden waarvan de geschiedenis van het nazisme bewezen heeft, dat ze van essentieel belang zijn in de donkerste uren van de oorlog. Dit zijn de waarden die verankerd waren in het hart en de geest van de personen die hun leven riskeerden om anderen te redden en ons zo in staat stelden ons geloof te bewaren in de menselijke waardigheid in een tijd waarin hele landen met schande bezoedeld waren. Hier in Amsterdam vonden, ten tijde van de deportaties, bij verschillende gelegenheden manifestaties van solidariteit plaats, die soms ernstige gevolgen met zich meebrachten. De Kerk speelde een belangrijke rol bij het redden van joodse levens. Verzetsorganisaties als Vrij Nederland verzorgden valse papieren en onderduikplaatsen voor joden. Het Nederlandse dorp Nieuwlande en het Franse Chambon sur Lignon zijn de enige twee plaatsen in Europa waaraan de onderscheiding voor de 'Rechtvaardige onder de Volkeren' is toegekend - een onderscheiding die over het algemeen alleen door Yad Vashem aan individuele personen wordt toegekend.

Hier is nog een les die we geleerd hebben van de ervaring met het nazisme: instellingen moeten zo transparant mogelijk zijn en democratie moet verdedigd worden tegen heftige individuele en collectieve emoties door beschermende mechanismen. Als deze zekeringen doorslaan, blijven er alleen persoonlijke moed, moreel besef en individuele waardigheid over om menselijke waarden te verdedigen, om te voorkomen dat we worden gedemoraliseerd door haatideologieën en de rampen die zulke ideologieën veroorzaken, totdat we opnieuw sterke democratische instellingen kunnen opbouwen.

Ik heb gesproken over de beschermende dam die, naar mijn mening, gevormd wordt door een sterk, democratisch Europa. Nu wil ik het hebben over het tweede bolwerk: het belang van onderwijs en het overdragen van de Shoah.

Europa moet zijn gemeenschappelijke geschiedenis zowel in zijn geheel erkennen als aannemen, evenals zijn gebieden van duisternis en die van licht. Elke lidstaat moet zowel zijn falen als zijn successen erkennen en aannemen, en moet duidelijk zijn over zijn eigen verleden om ook tegen zijn burens duidelijk te kunnen zijn. Voor iedereen is dit graven in het eigen geheugen veeleisend en soms heel moeilijk en pijnlijk. Maar dit maakt een duurzame verzoening mogelijk tussen naties die zo lang vijanden zijn geweest.

Dit is een terrein waarop de meeste Europese naties nog veel werk te verrichten hebben. Zowel in Frankrijk als in Nederland was de eerste mythe die tot stand kwam die van het verzet, die vele jaren de werkelijke verantwoordelijkheid voor de deportatie van de joden van deze landen maskeerde. De erkenning van de verantwoordelijkheid is langzaam tot stand gekomen, samen met het gevoel van collectieve schuld dat ons heden ten dage nog plaagt. Er zijn vele onopgeloste kwesties, maar onze beide landen kunnen nu prat gaan op hun vermogen die zwarte bladzijden van hun geschiedenis rechtstreeks in te zien. Ik meen dat er in het bouwproces van een nieuw Europa plaats is voor een beweging die elke natie, elk volk in staat stelt met moed en waardigheid het werk te verrichten dat nodig is ten aanzien van zijn eigen verleden en dat de noodzakelijke voorwaarde is voor een vreedzame en duurzame coëxistentie.

Zestig jaar na het eind van de Tweede Wereldoorlog en de Shoah, kunnen Europeanen met trots terugkijken op de geboekte vooruitgang, die verzoening mogelijk maakte. Er is natuurlijk nog veel te doen. Ik wil hier niet stilstaan bij de bittere vernieling die is veroorzaakt door de oorlog in het voormalige Joegoslavië, de haat en verwerping van de ander die dood en verderf heeft teruggebracht naar het hart van ons werelddeel, geconfronteerd met onze volslagen machteloosheid dit te verhinderen.

We moeten oppassen, wanneer we denken dat we de mogelijke haarden van haat en conflict in onze landen hebben uitgewist. Recente gebeurtenissen moeten ons aan het denken zetten. Hoe kunnen we niet bezorgd zijn over de 'nee' stem in Frankrijk en Nederland bij het recente referendum over Europa en over het klimaat van onverdraagzaamheid dat heeft geleid tot de moord op Theo van Gogh?

Evenzo toont de uitbarsting van geweld in Frankrijk in de buitenwijken van grote steden welke lange weg onze maatschappij nog succesvol moet afleggen om haar eigen burgers te integreren. We leven nu in samenlevingen waarin verschillende bevolkingsgroepen in een ongemakkelijke coëxistentie naast elkaar leven, misschien meer dan het geval was in het verleden, en we vinden het allemaal een lastige taak op deze moeilijkheden te reageren. Dat we er niet in geslaagd zijn een klimaat van samenhang te creëren, is een van de grootste mislukkingen van onze maatschappij en het is in ons aller belang samen te bedenken hoe voorwaarts te gaan.

De ineenstorting van integratie is een tweevoudige oorzaak voor ernstige bezorgdheid. Het roept haat, racisme en antisemitisme op en versterkt weer opkomende vooroordelen die extreem rechts in de kaart spelen.

In Frankrijk, evenals elders, is het onvermijdelijk dat we deze situatie corrigeren. We moeten dubbel waakzaam zijn. Antisemitisme wortelt zich in normaal taalgebruik, in eenvoudige graffiti, in karikaturen of spottende grappen. Heden ten dage verbreedt het zich sneller dan vroeger, als gevolg van het grote aantal nieuwe technologieën. Het begint met een belediging en eindigt met een lichamelijke aanval. We moeten begrijpen wanneer we tussenbeide moeten komen en ik moet met een zekere trots zeggen dat in Frankrijk de regering en de President van de Republiek ondubbelzinnig en snel hebben gereageerd om een recente stroom van antisemitische daden te veroordelen en we zien dat ze nu afnemen.

Er hebben evenwel in sommige scholen incidenten plaatsgevonden waar het soms moeilijk is te spreken over de Shoah, en sommige leerkrachten in Frankrijk hebben geweigerd het onderwerp te behandelen in gebieden die beschreven worden als 'gevoelig', in het bijzonder in het licht van de neiging een zogenaamd 'concurrerend slachtoffer-zijn' te ontwikkelen. Collectieve herinnering die verbonden is met de Shoah, wordt tegenwoordig gebruikt als verwijzing naar andere herdenkingsbemoeiingen: in het bijzonder de huidige erkenning van de schade veroorzaakt door slavernij en kolonialisme.

Wij weten allen hoe belangrijk het is voor een ieder, dat zijn of haar identiteit wordt erkend en gewaardeerd en het is me duidelijk, dat kolonisatie en slavernij, andere moeilijke bladzijden uit onze nationale geschiedenis, onderwezen moeten worden met gevoeligheid voor de slachtoffers en met respect voor diegenen die zo lang geen stem hadden om hun lijden tot uitdrukking te brengen. Tegelijkertijd meen ik, dat we moeten vermijden de jongere generatie aan te moedigen een gevoel van slachtoffer-zijn aan te nemen dat ze verzwakt in plaats van hun de kracht te geven moeilijkheden het hoofd te bieden en op te lossen. Ik wil hier nog graag aan toevoegen, dat, net zoals ik absoluut overtuigd ben van het belang deze bladzijden uit onze geschiedenis bij te brengen, ik net zo geschokt ben van het politieke gebruik dat van deze herdenkingseisen kan worden gemaakt; ik ben geschokt wanneer ik zie dat bepaalde eisen, om hun legitimiteit te versterken, het nodig achten de belangrijkheid van de Shoah te verkleinen, de betekenis ervan te relativeren en uiteindelijk te verminken, zelfs te ontkennen: ik begin me dan af te vragen of onze maatschappij alle vormen van strijd op één hoop gooit, met alle gevolgen vandien.

Deze vragen worden, naar ik meen, in het Nederlands anders geformuleerd. Het Centrum voor Holocaust en Genocide Studies is een mooi voorbeeld, omdat het vergelijkbaar onderzoek doet naar zowel de geschiedenis van de Shoah als naar de geschiedenis van andere volkerenmoorden in de 20ste eeuw. Uw voortdurend werk dat zich ten doel stelt de Shoah in schoolboeken aan te bieden tezamen met andere volkerenmoorden, is uiterst belangrijk, omdat het specifiek rekening houdt met zowel de punten die ze gemeen hebben als de wijzen waarop verscheidene volkerenmoorden verschillen.

Passende kennis van de Shoah en zijn historische en politieke context moet deel worden van het leerplan in onze scholen en universiteiten. In Frankrijk wijdt de Stichting voor de Herdenking van de Shoah waarvan ik de eer heb de voorzitter te zijn, een groot deel van haar activiteiten aan dit gebied, samen met medische en sociale hulp aan overlevenden van de concentratiekampen. De Stichting spant zich ook in voor de renovatie en het herstel van herdenkingsplekken in Frankrijk, zoals de kampen in Drancy, Rivesaltes, Gurs, les Mille. Zij heeft ook het recente herstel mogelijk gemaakt van de Judenrampe in Auschwitz - de oprit die tot 1944 het aankomstpunt was van de gedeporteerden, voordat een verlengstuk werd gebouwd dat direct tot in het kamp liep.

Wij erkennen allemaal dat alleen kennis over de Shoah ons niet immuun maakt voor de mogelijkheid dat soortgelijke gruwelen zullen plaatsvinden. De Shoah vond plaats tegen een achtergrond van antisemitisme dat oude en diepe wortels had. Heden ten dage zien we dit antisemitisme weer in onze landen opduiken - ik heb het hier niet over openbaar antisemitisme geuit door demagogische leiders, vertegenwoordigers van de radicale islam, staatshoofden of leiders van politieke groeperingen. Het enige antwoord daarop is de sterke waardigheid van democratie, eenduidige kritiek op zulke politieke verspreiders van haat en adequate politieke actie. Europa moet sterk en eenduidig stelling nemen als antwoord op zulke uitingen. We zullen ons niet tot zo'n debat laten verleiden. Wanneer Israël bedreigd wordt met een kernaanval, is dat een bedreiging voor de hele wereld. Onze regeringen moeten daar absoluut duidelijk over zijn en alle nodige maatregelen nemen tegen alle vormen van door een staat gesteund terrorisme.

We kunnen evenmin de toename toelaten van antisemitische uitingen in democratisch Europa, uitingen die maar al te vaak een alibi lijken te zijn voor allerlei soorten ongenoegen. Antisemitisme noch anti-Israëliëse gevoelens kunnen een aanvaardbaar antwoord zijn op de angst voor een ontketening van globalisatie of uit de hand gelopen moderniteit.

Dames en Heren, wij zien tegenwoordig allemaal in, welke rampen veroorzaakt worden door ideologieën die in de vorige eeuw zo'n ellende en kwaad hebben gezaaid. Ik weet dat het moed vereist de fantasieën waarop de haatideologie is gebaseerd, teniet te doen. We moeten nooit uit het oog verliezen, dat zulke ideologieën even snel bloeien als elke gelijkenis met de waarheid verliezen. Het is maar al te makkelijk voor de demagoog de haatboodschap zo aan te passen, dat de boodschap simpel genoeg wordt en iedereen lijkt aan te spreken.

Wij willen geloven, dat de lessen die we geleerd hebben uit de 20ste eeuwse geschiedenis de generatie die nu opgroeit, immuun maakt voor soortgelijke haat. De waarheid is dat de huidige jongere generatie even kwetsbaar is als eerdere generaties dat waren. In feite is er in elke generatie een verleidende stem die de jongeren oproept; een ieder die een grief heeft tegen de maatschappij, vindt een haatobject dat daaraan schuldig geacht kan worden. Tot deze generatie jongeren, vertegenwoordigd door de studenten die hier vanavond aanwezig zijn, wil ik me in het bijzonder richten - om ze te smeken zo waakzaam mogelijk te zijn. Om mee te werken aan het bouwen van een wereld waarin Auschwitz niet mogelijk is. Deze is afhankelijk van de deelname van ieder van ons. Het vereist dat men geleerd heeft respect te hebben voor elke burger als individu en als lid van een gemeenschap en een groter maatschappij. Broederlijkheid is het vermogen de gemeenschappelijke punten van menselijkheid in de ander te herkennen. Onze democratische instellingen en regeringen moeten stevig gegrondvest zijn om die menselijkheid en broederlijkheid te kunnen garanderen.

Ik bedank alle aanwezigen voor hun bereidheid samen te komen om te spreken en te luisteren, voor de moed te geloven en voor hun geloof dat het de moeite waard is voor deze zaken te strijden.